Náučný chodník v Michalovej

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Brezno
Geomorfologické jednotky:	Horehronské podolie a Veporské vrchy
Geologická jednotka:	veporské pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus a vlak Michalová
Východisko:	Michalová, centrum obce
Trasa:	Michalová: kostol – luštiareň – kultúrny dom – ulica Hrable
Dĺžka, prevýšenie:	2 km, prevýšenie 10 m
Čas prechodu:	1 h
Počet zastávok:	6
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2011; 2020 obnova

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je; informácie o obci v monografii P. Hrončeka, M. Ďurča a P. Urbana Michalová – krajina dreva, železa a ohňa (2018)

Kontakt: Obecný úrad v obci Michalová, Trosky 1, 976 57 Michalová, tel. 048 / 6189 911

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre vlastivednú vychádzku.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Michalová. Obec juhovýchodne od Brezna vo výbežku Breznianskej kotliny – súčasti geomorfologického celku Horehronské podolie – do Veporských vrchov pozdĺž toku Rohozná a cesty a železnice Brezno – Tisovec. Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1786 a jej história sa spája s lokálnou ťažbou železnej rudy. Osada sa vyvinula pri vysokej peci – maši –, ktorá bola postavená v roku 1795 na mieste dnešného rímskokatolíckeho kostola sv. Štefana Uhorského. Pec produkovala 2 000 t surového železa ročne. Od roku 1873 začala výroba silne klesať a v roku 1877 bola pec vyhasnutá a zariadenie presťahované do Hronca. Za prácou odchádzalo obyvateľstvo do železiarní v Podbrezovej a Hronci, v rokoch 1924 – 1938 pracovalo aj na výstavbe tunelov na železničnej trati Červená Skala – Margecany. Na ťažbu a spracovanie železnej rudy poukazujú v chotári obce miesta, kde sa pálilo drevo používané pri výrobe surového železa alebo skládky pestro sfarbenej trosky vyvážanej ako vedľajší produkt z vysokej pece, ale aj názvy ulíc, napr. ulice Trosky, po ktorej sa troska vyvážala, alebo ulice Hrable pomenovanej podľa miesta, kde sa zachytávalo v potoku plavené bukové drevo pre výrobu drevného uhlia. Okrem železnej rudy sa tu v rokoch 1938 – 1950 ťažila aj mangánová ruda, ktorá sa elektrolyticky spracúvala v Banskej Bystrici. Obživu poskytovala aj ťažba dreva v okolitých lesoch a jeho spracúvanie na miestnej píle. Dnes sa obec orientuje na rozvoj vidieckej turistiky. Intravilán obce bezprostredne súvisí s intravilánom obce Pohronská Polhora.

Pohronská Polhora. Obec juhovýchodne od Brezna vo Veporských vrchoch na hornom toku Rohoznej. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1786, kedy sem z jedenástich osád Hornej Oravy prišli prví osadníci, zaoberajúci sa najmä chovom oviec, drevorubačstvom a povozníctvom. Dôvodom osídlenia boli časté prepady obchodníkov a cestujúcich prechádzajúcich sedlom Zbojská zbojníckymi skupinami. Svojráznou je každoročná výzdoba miestneho klasicistického rímskokatolíckeho kostola sv. Michala archanjela z jesenných plodov a obrazov z prírodných materiálov, a to koncom septembra počas Michalských hodov. Kultúrnou pamiatkou je Starý cintorín z 19. storočia, ktorý je jediným zachovaným celkom liatinových krížov nielen na Horehroní, ale aj jedným z mála cintorínov tohto druhu na Slovensku. Najstarší zachovaný kríž pochádza z roku 1851. Kríže, ktoré majú unikátnu výzdobu, vyrábali v hroneckej zlievarni.

Jozef Dekret Matejovie (Dobroč 1774 – Banská Bystrica 1841). Významný lesník a priekopník v umelej obnove lesov, štátny lesmajster. Jeho zásluhou sa na Slovensku začalo s výsevom a sadbou v lesoch z vlastných zdrojov, spúšťaním dreva rigolmi a zaviedlo sa všeobecné používanie ručnej píly namiesto sekery. Pre účely obnovy porastov zabezpečoval premyslený zber, ošetrovanie, lúštenie a skladovanie lesného semena a jeho evidenciu. V lesných škôlkach, ktoré zakladal, vyrastali kvalitné sadenice, nevyhnutné pre obnovu lesov. V starohorskej oblasti, kde prevažne pôsobil, zalesňoval najmä ťažko prístupné a extrémne bralnaté polohy. Istý čas pôsobil v Michalovej, kde vymyslel a založil luštiareň – na lúštenie semien zo šišiek pre potreby lesných škôlok a zalesňovanie – a tiež

vypracoval projekt na výstavbu vysokej pece. Do horehronských porastov zavádzal smrekovec, ktorý bol jeho obľúbenou drevinou. Osobnosti J. Dekreta Matejovie sa venuje aj > Lesnícky náučný chodník J. D. Matejovie

Ozubnicová trať Pohronská Polhora – Tisovec. Úsek na železničnej trati Brezno – Jesenské, sprevádzkovaný ako posledný na nej v roku 1896, a to ako ozubnicový z dôvodu veľkého prevýšenia cez sedlo Zbojská (735 m n. m.) vo Veporských vrchoch. Jeho výstavbu si vyžiadala potreba spojiť Podbrezovú a Hronec, kde sa v železiarňach vyrábali o. i. koľajnice pre Uhorsko, a Tisovec, kde bola významná vysoká pec produkujúca surové železo aj pre ich výrobu. Celková dĺžka úsekov s ozubnicou je 5,8 km. Trať medzi stanicami Tisovec-Bánovo a Zbojská prekonáva na dĺžke 4,7 km výškový rozdiel 166 m a stúpanie dosahuje až 50 ‰. Na trati s polomermi oblúkov iba 200 m sú dva veľké viadukty (Čertov viadukt a viadukt Pod Dielom) a viacero ďalších stavieb, najmä kratších mostov, oporných múrov, zárezov a násypov. Zaujímavosťou trate boli aj úvraťové odjazdy vlakov z Tisovca: vlak musel najskôr zájsť do výťažnej koľaje a až odtiaľ mohol vyraziť na trať, obchádzajúcu stanicu Tisovec. Po druhej svetovej vojne bola trať rekonštruovaná, ale po zrušení závodov v Tisovci sa jej význam výrazne znížil. Tisovská zubačka patrí medzi posledné tri existujúce ozubnicové železnice normálneho rozchodu (t. j. 1 435 mm) alebo aspoň približne normálneho rozchodu v celej Európe, resp. medzi posledných päť takých železníc na celom svete. Trať prechádza krajinársky atraktívnou dolinou Furmanca (Čertovou dolinou), ktorou vedie aj > náučný chodník Jakuba Surovca, a viackrát sa mimoúrovňovo križuje s cestou I. triedy Brezno – Tisovec. V súčasnosti nákladná doprava na tejto trati neexistuje, osobná áno. Zubačka jazdí sezónne aj s historickými súpravami a parným rušňom po obnove v roku 2014 ako turistická atrakcia na trati Tisovec – Zbojská (s nutnou rezerváciou aspoň 2 dni vopred, viac na stránkach Občianskeho združenia Zubačka Tisovec). Od roku 2008 je národnou kultúrnou pamiatkou.

Prírodná rezervácia Rohoznianska jelšina. Chránené územie v Horehronskom podolí západne od obce Michalová vyhlásené v roku 1986 na ochranu horských jelšín pozdĺž toku Rohoznej. Rezervácia je zároveň rovnomenným územím európskeho významu (súčasť sústavy Natura 2000).

Horehronské podolie. Medzihorský geomorfologický celok na strednom Slovensku s úzkym dlhým pôdorysom – tektonická a erózno-denudačná zníženina pozdĺž horného toku rieky Hron medzi Medzibrodom a Telgártom, resp. sedlom Besník. Rozkladá sa medzi klenbou Nízkych Tatier na severe a Veporskými vrchmi a Spišsko-gemerským krasom na juhu, na západe nadväzuje na Zvolenskú kotlinu. Leží v nadmorských výškach zhruba 400 – 1 000 m a má charakter pahorkatiny až vrchoviny. Od Brezna na západ sa rozširuje k severu pod svahy Nízkych Tatier a dolinou Rohoznej vybieha k juhovýchodu (po Michalovú). Má pestré geologické podložie, v ktorom sa okrem hornín kryštalinika a mezozoických štruktúr okolitých pohorí vyskytujú najmä neogénne sedimenty a pleistocénne proluviálne uloženiny náplavových kužeľov (najmä vo východnej časti) a glacifluviálne a riečne akumulácie terás. Perovitú riečnu sieť tvorí Hron a jeho prítoky, z ktorých mohutnejšie sú pravostranné z Nízkych Tatier. Podolie je z väčšej časti odlesnené (pasienky, lúky, polia), lesy, najmä smrekové, zaberajú prevažne strednú, členitejšiu časť.

Veporské vrchy. Horský geomorfologický celok na strednom Slovensku – najzápadnejšia časť Slovenského rudohoria – s trojuholníkovým pôdorysom približne medzi Medzibrodom, Hriňovou, Mýtnou, Tisovcom a Pohorelou susediaci na západe so Zvolenskou kotlinou a Poľanou, na juhovýchode so Stolickými vrchmi a Spišsko-gemerským krasom, resp. jeho podcelkom Muránskou planinou a na severe Horehronským podolím. V podstatnej časti ich geologickú stavbu tvoria kryštalické horniny, najmä paleozoické granity a granodiority, v severozápadnej časti sa vyskytujú i mezozoické vápence, dolomity a kremence, ako ostrovy sú zachované zvyšky neogénnych vulkanických pokrovov, najmä z andezitov a vulkanických brekcií (Hájna hora). Pohorie s prevažne hornatinovým reliéfom s hlbokými dolinami a výskytom starých zarovnaných povrchov je pomenované po výraznom stolovom vrchu

Klenovský Vepor (1 338 m n. m.), ktorý predstavuje zvyšok andezitového lávového prúdu. Najvyšším vrchom je granitoidmi budovaná Fabova hoľa (1 439 m n. m.) vo východnej časti pohoria severne od Tisovca. Vodné toky prameniace v pohorí patria povodiam Hrona, Ipľa a Rimavy. Pohorie je zväčša porastené prevažne bukovými a smrekovými lesmi s výnimkou plochejších častí s rozptýleným osídlením v južnej časti (Hriňová, Detvianska Huta, Sihla, Lom nad Rimavicou) či na severe v doline stredného toku Čierneho Hrona (Čierny Balog) a Osrblianky, kde sa vyskytujú rozsiahle lúky a pasienky.

Názvy informačných panelov

1. Vysoká pec
2. Človek a les / Jozef Dekret Matejovie
3. Gustáv Kazimír Zechenter-Laskomerský
4. Ozubnicová trať Brezno – Tisovec
5. Spracovanie dreva / Pálenie uhlia
6. Flóra / Fauna

Panely v teréne nie sú číslované. Prvý sa nachádza pri kostole, druhý pri budove luštiarne, tretí pri kultúrnom dome, štvrtý a piaty na ulici Hrable a šiesty na konci ulici Hrable.

OZUBNICOVÁ TRAŤ
BREZNO - TISOVEC

MARY.CZ